

Câteva considerațiuni în legătură cu viața păstorească din Borlovenii-Vechi și Pătaș-Caraș

Cele două comune - Borlovenii-Vechi și Pătaș - Caraș - deși sunt foarte apropiate una de alta, sunt deosebite în multe privințe. Chiar ca vorbire: locuitorii din Pătaș pronunță prepoziția pe, *pi*, pe când cei din Borlovenii vechi, *pră*.

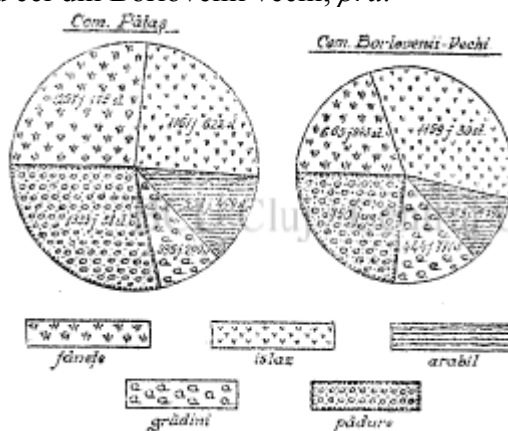

FIG. 1

Deosebirea o observi ușor privind și gospodăria. În socoteală globală, locuitorii din Borlovenii vechi, sunt mai înapoiți. Se spune că sunt mai „corneți”, adică simpli. Li se mai zice că sunt și *mocani*, din cauză că sunt mai de margine și din punct de vedere economic au o situație mai decăzută decât pătășenii.... Sunt ei mai primitivi și ca înfățișare; mai slabi îmbrăcați. La aceasta mai contribuie și numărul fumurilor: satul Borlovenii-Vechi, numără 965 locuitori, pe când Pătașul 1103. Volumul în populație, în vite și pământ, contribuie din plin, pentru că, între cele două sate să existe deosebiri.

Din această cauză între cele două aşezări, se poate vorbi de o oarecare *distanţă* socială.

Drept izvor de câştig al locuitorilor, în afară de agricultură, e creşterea vitelor. Agricultură, atâta câtă se face, nu ajunge să îndestuleze populaţia. Din această cauză, locuitorii sunt nevoiţi să *migreze* în timpul anului, în altă parte. Astfel, ca în multe alte părţi din ţara noastră, ei vor pleca vara la „*pustă*”. Se însoţesc până la 70—80 de inşi, plecând în grup; (cum spun ei, în „*ortăşie*”).

Merg la Văliug, la Ştaier şi chiar mai departe, spre Arad. Cu ei îşi iau şi femeile, ba chiar şi copiii - fiindcă aici stau săptămâni întregi: unii toată vara, până toamna târziu. Cei mai mulţi vin înapoi, în gura iernei, cu bani strânşi - pe care-şi cumpără cum spun ei, „*cucuruz*”, bumbac pentru „*kimeşi*” şi alte lucruri de trebuinţă.

Altă mişcare de populaţie - sezonieră - a celor două sate, e la pădure: cum spun ei, la „*stânjeni*”. Jumătate satul merge la pădure, la „*sofietate*” unde stau câte o lună. Câte unii, rămân tot anul acolo.

*

În felul acesta, nu e greu de înţeles, că oamenii, neavând loc bun de arat, se vor ocupa şi cu creşterea vitelor, mai ales că întindere de loc au, şi nu lipseşte nici priceperea pentru aceasta. N-avem să arătăm decât că, din totalul suprafeţei satului, numai fâneţele şi izlazul fac mai mult decât celelalte întrebuiţări date solului laolaltă, (v. Fig. 1.).

1. Şofei fără urechi din brad, pentru „brândză”. 2. Căldare de aramă pentru lături la porci. 3. „Cotăriţă” (coş de nuiele).

Din acest punct de vedere, observăm că împărţirea hotarului e la fel. Ispitit de această stare de lucruri, adică de ocupaţia creşterii vitelor în cele două sate, am căutat să pătrund mai adânc, felul în care se practică.

În primul rând se observă că locuitorii din aceste părţi au avut de luptat cu pădurea: zona sălaşelor sau colibelor unde-şi cresc vitele, coincide cu o înaintare în pădure a zonelor luminoase - acum redată pe de-a-ntregul fie păşunatului, fie fâneţelor. Dealtfel, suprafaţa păduroasă, după cum se vede şi din Fig. 1. stăruie încă. Ca să pătrundem în zona fâneţelor - izlazului, urcăm. Altitudinea e între 600 şi 700 m, dar sunt căi diferite ca să ajungi la „sălaşe”. Aici odată sosiţi, se deschid largi perspective - atât cât priveşti viaţa dusă la sălaşe, cât şi panoramic, fiindcă ochiului i se aşterne tot Almăjul: pe hartă bazinul Bozovici.

Păstoriță mulgând oile la colibă. — Borlovenii-Vechi

Sunt aici sus sălașe - adevărate gospodării. Grădini cu pomi și legume. Din această cauză am spus cu altă ocazie, că avem de a face aici cu o viață de sat împărțită în două (dedublată); cea dusă în sat și cea trăită la sălaș. Unele dintre aceste colibe sau sălașe - au devenit din locuințe temporare - gospodării în toată regula, cu caracter permanent: atât e de mare atracția vieții dusă la sălașe.

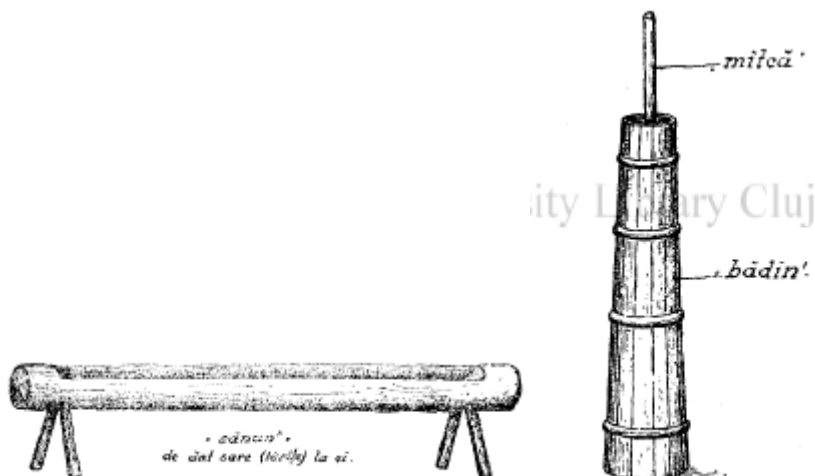
Se înțelege, că icoana acestor locuri, cu un specific anumit de viață, îți rămâne neștersă.

Din această cauză, stăruim.

*

Am în față unul dintre aceste sălașe. El alcătuiește la un loc, un ce armonios. O formație naturală al cărui paznic și agent organizator e omul de aici. Coliba propriu-zisă, se compune dintr-o cameră de fierț și încălzit (cu vatra liberă) și o „sobă”. Cea dintâi încăpere, poartă numirea de „colibă”. Cealaltă încăpere se numește „sobă” și o întâlnim numai la colibe locuite și în timpul iernii. De aici, ar rezulta adevărul, că în partea locului, avem colibe de vară și, de vară și iarnă, totodată.

Descrierea colibelor precum și sistemul sau tipul de păstorit de aici, am arătat-o într-un articol din *Revista Geografică Română*, (vol. II. 1939 Fasc. I).

Ne rămâne să ne ocupăm acum de uneltele de care se servesc locuitorii de aici - pe la sălașele lor, în legătură cu această ocupație atât de importantă pentru neamul nostru. Importanța acestor unelte e cunoscută de noi toți. Mai ales când știm, că poporul nostru, a fost și în trecut un bun crescător de vite. Interesează apoi și ca întrebuințare în raport cu

regiunea. Cine va face o hartă a inventarului păstoresc de la noi, va avea nevoie de mențiunea noastră. Lingvistul însuși va trage foloase, prin faptul că aceste unelte, alături de întrebuințarea lor, mai poartă și un *nume* care se schimbă de la loc la loc. Alături de *termeni* apoi, vom arăta forma lor.

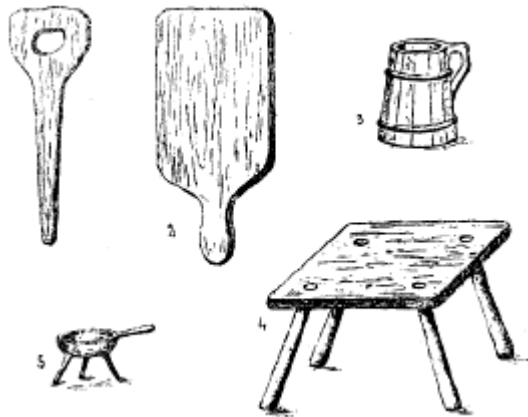
În sfârșit, prin cele spuse mai sus, cititorul poate să trăiască un fragment din viața dusă la sălașe, în cele două sate din Banat. Prin aceasta, se menține strâns legătura de viață între români. Amănunte importante asupra acestor aspecte de viață aflăm în *Sociologia Românească* (No. 4 - 6, anul IV).

Pe la sălașele - amintite mai sus - n-am mai aflat acea unealtă primitivă pentru măsurat laptele, numită în partea locului „bârc”. Fiindcă, oamenii când merg la „pîlc”, adică la oi, obișnuiesc să măsoare laptele cu bârcul. Bineînțeles când e vorba de un număr de oi mai mare. În cazul când omul are oi mai puține, laptele nu i se mai *măsoară*, ci i se *cântărește*. Deosebirea e destul de mare.

Vasul în care mulg oile, e o găleată din lemn numită *strungăreață*, în mărime de 20-28 cm. Strungăreață se numește ca și în alte părți.

În colibă, considerată ca sălaș, găsim un fel de coșuleț împletit din nuiete: „cotăriță”; o căldare de aramă pentru fiert laptele, făcută de țigani lăieți, se întâlnește iarăș des pe la sălașe*. O cofiță de lemn — în care pun legume, poartă numirea de „cart”. Apa se ia cu „canta” — iar brânza se păstrează într-un vas - de asemenea - din lemn de brad, fără urechi, numit „sofei”.

Pentru pregătit urda, locuitorii se servesc de o lopățică de lemn găurită la mijloc - „lopățac”. Cu ea se mestecă zărul pus să fiarbă spre a se scoate urda. La strecuratul urdei, mai întâlnim unealta cunoscută și din alte părți, menită ca să ție ca suport și care se cheamă „vîrzob”. Putineiul, în care se bate laptele pentru a se scoate unt, aici ia numirea de „bădâni”, iar bătătorul „mâtcă”. Untul, se vinde sau se topește, servind în casă.

1. *Lopățic*. 2. *Fund de „astrucat” mămăliga*. 3. „*Cart*” (*cofiță*). 4. *Măsuță pentru o persoană sau două*. 5. *Tigaie*.

Trebue să specificăm de la început că mobilierul la sălașe, e sărac : o măsuță *dreptunghiulară*, nu rotundă - cum ne-am aștepta - servește pentru o persoană sau două. Un fund de răsturnat mămăliga, are și rolul de masă portativă - e tot ce întâlnim. Iată și tigaia cu trei picioare... În afară de pat, polița, pentru care am stăruit în altă parte, acesta e

* Sau chiar pentru ținut lături de porci.

tot mobilierul găsit pe la colibi.

La oi se dă tărățe și sare într-un jgheab - lemn scobit cu patru picioare - numit „sănun”.

*

Instrumentarul păstoresc de pretutindeni face parte dintr-o fază de civilizație caracteristică, nu timpurilor noastre. E de așteptat deci, ca în fața civilizației noastre, să se piardă; să dispară unele unelte, cu timpul și că altele să le ia locul. Datoria noastră, e de-a lua act, pentru o eventuală reconstituire - mâine - a unui strat de civilizație, dispărut.

Războiul mondial a adus cu sine adânci schimbări în viața de toate zilele a poporului nostru. Nu este exclus ca timpurile noastre să ajute și mai mult aceste schimbări. De aici, grija noastră pentru cunoașterea bunurilor civilizației noastre populare.

ION CHELCEA

Articol preluat din revista "Societatea de Mâine", ANUL 16, Trimestrul Octombrie, Noiembrie, Decembrie 1939, no 4, (no 368 de la apariție)

